

5. april, 2004

Centralna medicinska knjižnica

Poročilo o delu za leto 2003

Centralna medicinska knjižnica (CMK), organizirana v okviru Medicinske fakultete, ima vlogo osrednje oz. nacionalne knjižnice za biomedicino, saj nudi svoje storitve številnim uporabnikom in knjižnicam po vsej Sloveniji in skrbi za zagotavljanje dokumentov iz tujine. Poslanstvo CMK je podpora biomedicinskemu izobraževanju, raziskovanju, kliničnem delu in zagotavljanju zdravstvenega varstva z izvajanjem informacijsko knjižnične dejavnosti. Sem sodi zagotavljanje dostopa do svetovne biomedicinske literature, pospeševanje učinkovite uporabe informacij in znanja ter izobraževanja uporabnikov.

CMK je v preteklem letu skrbela za kakovostno opravljanje svojih storitev. V okviru finančnih možnosti je vzdrževala tiskan fond tuje periodike in zbirko učbenikov, posebno skrb pa je posvetila gradnji digitalne knjižnice. Razvijala je različne pristope za izobraževanje uporabnikov in obveščanje o novostih.

Financiranje

Financiranje CMK je še vedno nezadostno, neurejeno in nepregledno. Pristojna ministrstva krijejo le del potreb, sredstva prihajajo z zamudo, tako da je finančno načrtovanje dejavnosti zelo težavno. Vsako leto se soočamo z velikimi problemi pri zagotavljanju sredstev za vzdrževanje obsega tuje periodike. Za razvoj knjižnično-informacijskih dejavnosti in informacijske infrastrukture pa v letu 2003 nismo prejeli nobenih sredstev.

CMK nabavlja tujo periodiko in baze podatkov predvsem z namenskimi sredstvi Ministrstva za šolstvo, znanost in šport (MŠZŠ), ki so za leto 2003 znašala 56.549.552 SIT (nakazana v letu 2002), oz. 76% sredstev, porabljenih v ta namen. Nabavo periodike smo sofinancirali s sredstvi sponzorjev in članarin. Žal na Ministrstvu za zdravje doslej še nismo uspeli zagotoviti rednega sofinanciranja. Članarino za študente smo s 1.10.2003 po sklepu Upravnega odbora UL povišali na 2.900 SIT ter za zaposlene na 13.700 SIT.

Iz skupne mase prihodkov MŠZŠ in sredstev MF se financirajo osebni dohodki, nakup priročnikov in učbenikov ter delno stroški CMK. MŠZŠ pri financiranju visokošolskih knjižnic ne upošteva strokovnih meril in dejavnosti knjižnic.

CMK je v preteklem letu povečala raven prihodkov iz strokovne dejavnosti za 1,3%, za 10,4% pa so se zmanjšali odhodki iz naslova osnovnih sredstev, materialnih stroškov, stroškov vzdrževanja in dela študentov. Prihodki iz članarin so se povečali za 7,6%. Obseg sredstev za učbenike pa se zmanjšal za 3,9%.

Članstvo knjižnice in obiski

Člani CMK so študenti, zaposleni na MF, v izobraževalnih, raziskovalnih in zdravstvenih organizacijah. V letu 2003 smo našli 4.001 aktivnih članov. Največ, 56% je bilo dodiplomskih in podiplomskih študentov, slede zaposleni z 19% in zaposleni na MF z 7%. Število aktivnih članov se je povečalo za 1% in število na novo vpisanih za 1,1% v primerjavi z letom poprej. Obiskov članov je bilo 39.961, kar je 1% več.

Knjižnično-informacijska dejavnost

Pri ponudbi knjižnično-informacijskih storitev smo sledili napredku biomedicine, razvoju informacijskih tehnologij in potrebam uporabnikov. Mesečno spremljanje kazalcev za vrednotenje posameznih knjižnično-informacijskih in referenčne dejavnosti nam omogoča bolj smotno načrtovanje aktivnosti in uporabniško naravnane ponudbe.

Pomembna novost v informacijski ponudbi je bila uvedba storitve LinkOut, s katero je CMK uporabnikom z MF omogočila neposreden dostop iz sistema PubMed do licenčno dostopnih revij v polnem tekstu.

V preteklem letu je IBMI omogočil preko spletnega posredovalnika dostop do baz podatkov in elektronskih revij, ki so licenčno dostopne v mreži KIMMF tudi katedram MF.

Izposoja

Avtomatizacija izposoje omogoča enake pogoje izposoje za vse, boljše kroženje in vračanje gradiva, plačilo odškodnine za izgubljen in izpolnjevanje vrzeli s ponovno nabavo gradiva. Redno smo izstavljali opomine tudi za vse starejše izposojeno gradivo, ki je zavedeno v klasičnem katalogu. Temelj čimbolj tekočega delovanja je knjižnični red, ki ga sproti prilagajamo novim razmeram.

Enotna knjižnična izkaznica se je med študenti Univerze v Ljubljani povsem uveljavila, v CMK pa se je povečalo število članov iz drugih fakultet.

V preteklem letu je bilo v okviru digitalne knjižnice CMK dostopnih za KIM MF že okoli 1.500 biomedicinskih revij, med katere sodijo prosto in licenčno dostopne preko različnih konzorcijev oz. kot nadgradnja tiskani verziji. Zaradi velikega zmanjšanja števila tiskanih revij, od katerih je velik del na razpolago tudi v elektronski obliki, se je v letu 2003 izposoja tiskanih revij z 57.909 transakcijami zmanjšala za 33%. Za 351% pa se je povečala priprava člankov iz elektronskih revij. Tako se je skupno letno število realiziranih zahtevkov povečalo za 10,5% v primerjavi z letom poprej.

Izposoja monografij, ki vključuje tudi učbenike, se je z 78.227 transakcijami zmanjšala za 1,9%. Uveljavilo se je podaljševanja izposoje preko sistema COBISS na Internetu, še posebej med študenti, in je zajelo že 51% vsega podaljševanja.

Medknjižnična izposoja in dobava dokumentov

To storitev zagotavljamo uporabnikom po vsej Sloveniji. Največ zahtevkov je za gradivo iz CMK, manj pa iz drugih slovenskih knjižnic. Pri naročanju gradiva iz tujine je postal naš najpomembnejši partner servis Subito, konzorcij nemških knjižnic, sledita pa U.S. National Library of Medicine (NLM) in British Lending Library. Vsa komunikacija s servisom Subito in NLM poteka v elektronski obliki, kar omogoča, da naročilo prispe v 1-3 dneh. Uporabniki pa lahko izbirajo med dostavo člankov po elektronski pošti ali po klasični poti.

Število naročil iz gradiva CMK in drugih slovenskih knjižnic je znašalo 9472, oz. za 1% več kot leto prej. Naročil za dobavo iz tujine je bilo 4003, ki so po lanskoletnem skokovitem povečanju nekoliko upadla, in sicer za 2,2%.

Referenčna dejavnost

Informacijske potrebe uporabnikov in njihova vprašanja so vse številnejša in raznolika, saj odsevajo hiter razvoj stroke kot informacijske ponudbe. V letu 2003 smo nadaljevali z mesečnim spremljanjem referenčne dejavnosti in odgovorili na 66.486 vprašanj, ali 10,5% več kot leto prej, in pri tem porabili 1934,6 ur, ali 10,4% več. Največ vprašanj, kar 38% se je nanašalo na računalniške bibliografske vire (npr. katalog COBISS, spletne strani CMK in Medline), s 26% pa so sledile splošne informacije (npr. naslov, ceniki, delovni čas in knjižnični red). Pomembno je bilo s 14% povpraševanje po specialnih informacijah (npr. faktor vpliva, citiranje, napotitve v CMK in druge ustanove). Še vedno prevladuje interes za klasične tiskane vire, na katere se je nanašalo 9,5% vprašanj, na elektronske pa le 4%. Večino vprašanj so uporabniki zastavili osebno ali po telefonu, le 3,5% pa po elektronskih pošti. Knjižničarji so morali posredovati za nemoteno uporabo računalnikov kar 889 krat in za to porabili 117,6 ur.

Informacijsko gradivo

CMK uporabnike redno seznanja z novimi informacijskimi viri in storitvami ter njihovo uporabo. V preteklem letu smo osvežili in razširili ponudbo zgibank za uporabo medknjižnične izposoje, različnih baz podatkov, elektronskih revij in z odgovori na pogosta vprašanja. Novosti o storitvah in virih redno objavljamo na spletnih straneh knjižnice in na oglasnih deskah v CMK. Preko elektronskih oglasnih desk uporabnike redno obveščamo o mesečnih knjižnih novostih, novih možnostih pri reševanju informacijskih potreb, omogočamo jim tudi testiranje kakovostnih baz podatkov s področja biomedicine.

Pripravili smo katalog monografij 2002 z razvrstitvijo gradiva po biomedicinskih področjih. Mesečno izdajamo knjižne novosti.

V sodelovanju z Inštitutom za zgodovino medicine je CMK izdala Bibliografijo učnega gradiva na Medicinski fakulteti v Ljubljani 1919-2002.

Izobraževanje uporabnikov

CMK je v okviru predmeta biomedicinska informatika sodelovala na vajah dodiplomskega študija MF.

Potrebe po izobraževanju uporabnikov rastejo hkrati s ponudbo informacijskih virov. V preteklem letu so potekali naslednji tečajji: Science Direct (3 tečajji) in PubMed (8 tečajev). Še vedno je prisoten interes za tečaj Delo s katalogom CMK (4 tečajev), Web of Science (5 tečajev) in Elektronske revije (3 tečajji). Izobraževalnega programa se je tako udeležilo 56 slušateljev. Vsem udeležencem smo izdali potrdilo o opravljenem tečaju.

Uporabnikom pogosto nudimo tudi sprotno izobraževanje, ki ga potrebujejo za učinkovito reševanje informacijskih problemov. Zahtevnejšim uporabnikom pa je na voljo individualno usposabljanje, na katero se je potrebno predhodno prijaviti.

Za naše uporabnike smo organizirali predstavitev ponudbe servisa Ovid. Uporabnikom z MF pa smo predstavili novosti v sistemu PubMed in storitev LinkOut.

Na Kliniki za torakalno kirurgijo smo pripravili predstavitev virov in storitev CMK, s posebnim poudarkom na ponudbi digitalne knjižnice.

Medknjižnično izposajo, druge storitve in elektronske vire smo predstavili zdravnikom splošne bolnišnice Dr. France Derganc v Novi Gorici.

Za zaposlene v splošni knjižnici Otona Župančiča iz Ljubljane smo pripravili celovito predstavitev CMK.

CMK je tudi v preteklem letu sodelovala na Študentski areni, kjer je skupaj z drugimi visokošolskimi knjižnicami Univerze v Ljubljani predstavila svoje vire in storitve.

Pripravili smo program 14 dnevne prakse za tri študentke bibliotekarstva, jih uvajali v delo in izvajali mentorstva pri njihovem delu in pripravi dnevnikov prakse.

Enodnevno strokovno izobraževanje smo nudi knjižničarki iz Črne gore, ki je bila sicer na usposabljanju v IZUM.

Računalnica

V računalnici imajo uporabniki dostop do številnih elektronskih virov, ki so prosto ali licenčno dostopni za MF ali UL. Pri selekciji in preiskovanju baz je potrebne precej pomoči referenčnega knjižničarja.

V računalnici oz. čitalnici smo dodali dva nova računalnika, tako da je sedaj uporabnikom na voljo 9 delovnih mest. Računalniki se avtomatsko izklapljajo ob koncu delovnega časa. Računalnica je skoraj vedno polno zasedena, največ s študenti MF. Zaradi velikega obiska terja računalnica redno vzdrževanje.

Spletne strani CMK

Uporaba spletnih strani CMK, ki jih redno dopolnjujemo z novimi informacijami in širimo ponudbo elektronskih virov, se je pri uporabnikih že zelo uveljavila.

Uporabnikom smo posredovali dostop do okoli 1500 elektronskih revij v polnem tekstu, več novih baz ter razširili izbor prosto dostopnih virov na internetu po posameznih področjih biomedicine.

V letu 2003 smo na spletnih straneh zabeležili 588.190 zahtevkov, kar je za 12% manj kot v letu poprej.

Nadaljevali smo z izdelavo pilotskega projekta MojaKnjižnica CMK z namenom, da uporabnikom ponudimo personalizirani portal s ponudbo po meri uporabnika.

Razvoj in vzdrževanje knjižnično informacijskih sistemov

CMK je v letu 2003 posodobila računalniško opremo z 2 računalnikoma in 4 monitorji ter sistemom za neprekinjeno napajanje za strežnik in terminale oz. računalnike na izposoji. Solidna računalniška opremljenost in nova računalniška mreža omogoča CMK sodoben pristop pri ponudbi storitev na vseh oddelkih, računalniško podporo različnim dejavnostim, terja pa več časa za razvoj aplikacij in vzdrževanje. Za realizacijo teh potreb potrebuje CMK računalniškega strokovnjaka za polni delovni čas. V preteklem letu je vzdrževanje računalniške infrastrukture potekalo predvsem s pomočjo študentov.

Nabava knjižničnega gradiva

Pri nabavi knjižničnega gradiva upoštevamo strokovna načela, ki vključujejo mednarodne kriterije, frekvenco izposoje, število študentov, priporočila učiteljev in želje uporabnikov. CMK nabavlja tujo periodiko in večino tujih monografij direktno iz tujine in tako prihrani pri plačilu marže.

Tuja periodika in baze podatkov

CMK je v letu 2003 zagotovila 512 naslovov tekočih revij (4% več kot leto prej), 458 tujih ter 54 domačih, in 9 baz podatkov. Tu so zajete vse revije z naslova nakupov, članarin, darov in zamenjav. Za nakup 400 tujih revij (1% manj kot leta 2002) in 9 baz podatkov je porabila 74.649.877 SIT. MŠZŠ je prispevalo 57.576.594 SIT (t.j. 76% potrebnega zneska), razliko pa smo pokrili s sredstvi sponzorjev (8.382.370 SIT) in članarinami (8.690.714 SIT).

CMK je zagotovila dostop do okoli 1500 elektronskih biomedicinskih revij kot nadgradnjo tiskani verziji ali pa preko konzorcijskih pogodb za Univerzo v Ljubljani.

Monografije

Tudi v preteklem letu smo posebno skrb posvetili nabavi gradiva za pedagoški proces na MF in za stalno medicinsko izobraževanje. Pri tem smo upoštevali med drugim priporočila učiteljev posameznih predmetov, želje študentov in pokritost posameznih predmetov. Nadaljevali smo z izgradnjo zbirke multimedijskih učbenikov za posamezne predmete. Pridobili smo 775 enot priročnikov (5% več), 385 enot učbenikov (18% manj) ter za inštitute in katedre naročili 96 enot

monografij. Obnovili smo 4 online dostopne elektronske vire in pridobili in 2 nova. Tako smo zagotovili dostop do baz ACS Surgery in EBM Guidelines, ki sta med uporabniki CMK poželi velik odziv.

Tudi v letu 2002 smo nadaljevali s sistematičnim pridobivanjem novih slovenskih učbenikov, s katerimi smo sproti dopolnjevali razstavo učbenikov MF na dekanatu.

Fotokopiranje in tiskanje

Sodobna oprema omogoča tiskanje in skeniranje tudi za uporabnike. V preteklem letu smo nabavili nov digitalni fotokopirni stroj. Izdelali smo 139.190 fotokopij, kar je za 4,4% manj kot preteklo leto. Natisnili smo 62.300 strani, kar je za 27,1% več kot leto poprej, kjer se odraža povečan obseg tiskanja elektronskih člankov.

Sodelovanje in koordinacija

Mag. Anamarija Rožič-Hristovski je bila izvoljena za predsednico Sekcije visokošolskih knjižnic pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije. Mandat traja dve leti.

Sodelovanje v KS UL

CMK redno sodeluje na sestankih Knjižničnega sveta UL, ki se je v preteklem letu sestel štirikrat in obravnaval aktualne probleme visokošolskih knjižnic. CMK je tudi sodelovala v dveh delovnih skupinah, ki so pripravljale Pravilnik o splošnih pogoji poslovanja knjižnic UL in dokumente za delovanje in financiranje knjižnic po uvedbi novega sistema financiranja na UL.

Koordinacija medicinskih knjižnic

CMK kot osrednja knjižnica v biomedicinskem krogu koordinira nekatere knjižnično-informacijske dejavnosti knjižnic tega področja. Sem sodi nabava tuje periodike, baz podatkov, obdelava knjižničnega gradiva, medknjižnična izposoja in dobava dokumentov, izobraževanje ter spodbujanje različnih načinov sodelovanja. V letu 2003 so se predstavniki kroga sestali enkrat, kjer so poročali o svojem delu in sprejeli smernice za nadaljnje sodelovanje. CMK je tudi koordinirala dejavnosti za vzpostavitev skupnega konzorcija za nabavo baz podatkov.

Prostori

Sodobne knjižnice omogočajo prost dostop do knjižničnega gradiva. Ta način je za uporabnike prijaznejši in hkrati omogoča, da se knjižničarji v večji meri posvetijo reševanju informacijskih potreb uporabnikov s posredovanjem informacij, pomoči pri uporabi informacijskih virov in izobraževanju uporabnikov.

Potrebe uporabnikov CMK po referenčni dejavnosti in pomoči pri preiskovanju elektronskih virov stalno naraščajo. Zato bi bilo nujno gradivo za zadnjih pet let ponuditi v prostem pristopu.

Prostorska stiska v knjižnem oddelku je zelo pereča. Razpoložljivi prostori so prenapolnjeni, kar otežuje dostop in ustrezno razvrstitev gradiva. Tudi osebje dela v zelo utesnjenih in neugodnih razmerah. Nujno bi bilo zagotoviti prosti dostop do učbenikov in referenčnega gradiva, za kar bi potrebovali 150 m² ustreznega prostora.

Kadri

Sistemizacija MŠZŠ za visokošolske knjižnice ne upošteva strokovnih meril za izvajanje knjižnično-informacijske dejavnosti.

Ker CMK praktično ne omogoča prostega pristopa zaradi neustreznih in premajhnih prostorov, ni mogoče organizirati učinkovite izposoje in prostega pristopa. Zato zaposleni na izposoji porabijo

več kot polovico delovnega časa za pripravo gradiva. Zaradi tega primanjkuje časa za referenčno dejavnost, izobraževanje uporabnikov in lastno izobraževanje.

Delovanje in razvoj knjižnice sta tesno povezana z računalniško-informacijsko infrastrukturo. Za tekoče vzdrževanje in razvoj CMK potrebuje polno zaposlenega računalniškega strokovnjaka.

Izobraževanje

Za kvalitetno opravljanje knjižnično-informacijskih storitev je nujno stalno izobraževanje knjižničnih delavcev, ki zajema spremljanje razvoja informacijskih tehnologij kot novosti v biomedicini. Izobraževanje zaposlenih v CMK je potekalo na internih seminarjih in delavnicah, tečajih na IBMI, delavnicah v NUKu in IZUMu. Udeležili so se tudi dveh domačih in enega mednarodnega kongresa.

Zaključek

CMK je osrednja knjižnica za področje biomedicine, kar se kaže v stalnih zahtevah uporabnikov po širjenju in večanju kakovosti storitev. Tem smernicam sledimo v okviru kadrovskih in finančnih možnosti. V letu 2003 je bil poudarek na izobraževanju uporabnikov, ki je sledil ponudbi virov in povpraševanju uporabnikov.

Obseg klasičnih dejavnosti ostaja v okviru leta 2002, vse več pa je povpraševanja po elektronskih virih in storitvah ter pomoči pri uporabi le-teh. CMK se je razvila v sodobno hibridno knjižnico, kjer še vedno narašča elektronska ponudba kot tudi tovrstna komunikacija z uporabniki.

Financiranje knjižnično-informacijske dejavnosti CMK je še vedno nezadostno, neurejeno in nepregledno. To onemogoča smotno in pogosto tudi pravočasno načrtovanje naših aktivnosti ter nujen razvoj informacijskih sistemov.

Sistemizacija MŠZŠ ne upošteva nalog sodobnih knjižnic, zato nekatere dejavnosti niso kadrovske zadovoljivo pokrite, kar občasno zbujajo nezadovoljstvo pri uporabnikih. Neurejeno je tudi vzdrževanje informacijske infrastrukture, ki postaja pri razvoju vse bolj ključna.

CMK nujno potrebuje dodatne prostorske zmogljivosti, saj zmanjkuje prostora že za tekoče gradivo. Zaradi skladiščnega pristopa uporabniki nimajo možnosti vpogleda v gradivo, kar zmanjšuje njegovo izkoriščenost. Poleg tega pa opazujemo izgorevanje kadra, saj je delo fizično zelo naporno. Potrebno bi bilo zagotoviti prosti pristop do literature za pedagoški proces in do periodike za zadnjih pet let.

Bibliografija CMK

1. Zupanič-Slavec Z, Rožič-Hristovski A, Arhar M.
[Bibliografija učnega gradiva na Medicinski fakulteti v Ljubljani: \(1919-2002\).](#)
Ljubljana: Medicinski razgledi, 2003:80. Rožič-Hristovski A, Furlan AM.
2. Rožič-Hristovski A, Humar I, Hristovski D.
[Developing a multilingual, personalised medical library portal: use of MyLibrary in Slovenia.](#)
Program (London. 1966) 2003; 37(3):146-57.

Predstojnica CMK

mag. Anamarija Rožič-Hristovski, dr.med.